

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 1, Mart/March 2025]

Netice TOPRAK

<https://orcid.org/0009-0007-0295-8844>

Yüksek Lisans Öğrencisi | Sorumlu Yazar

ntctprk56@gmail.com

Siirt Üniversitesi

<https://ror.org/05ptwtz25>

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Rezan KARAKAŞ

<https://orcid.org/0000-0001-9138-3825>

Prof. Dr.

rezankarakas@siirt.edu.tr

Siirt Üniversitesi

<https://ror.org/05ptwtz25>

Eğitim Fakültesi

Türkçe Öğretmenliği Bölümü

Üzümlük (Parês) Köyü Düğün Töreni ve Türküleri

The Wedding Ceremony and Folk Songs of Üzümlük (Parês) Village

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 28.01.2025

Kabul Tarihi | Date Accepted: 01.03.2025

Yayın Tarihi | Date Published: 20.03.2025

Atıf | Citation

Toprak, N. ve Karakaş, R. (2025). Üzümlük (Parês) Köyü Düğün Töreni ve Türküleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(1), 518-542. <https://doi.org/10.34083/akaded.1623587>

Toprak, N. & Karakaş, R. (2025). The Wedding Ceremony and Folk Songs of Üzümlük (Parês) Village. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(1), 518-542. <https://doi.org/10.34083/akaded.1623587>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Bu makale için etik kurul izni Siirt Üniversitesi Etik Kurulunun 13/09 / 2024 tarihli ve 922 numaralı kararı ile alınmıştır.
Katkı Oranı Beyanı Author Contributions	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir Author's contribution rates to the study are equal.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright & License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisans altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Netice TOPRAK, Rezan KARAKAŞ | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Öz

İnsanlık tarihi boyunca aile kurumu; toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilmiş, saygı görmüş ve evliliğin gerçekleşmesi için maddi ve manevi birçok çaba sarf edilmiştir. Ailenin kuruluşunun en büyük göstergesi olarak da düğün törenleri düzenlenmiştir. Günümüze kadar evrilerek de olsa varlığını devam ettiren düğün, içerisinde pek çok kültürel unsuru barındırmıştır. Bu çalışmada temel amaç Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Üzümlük (Parês) köyünün 1940- 1980 yılları arası düğün geleneklerinde bulunan düğün öncesi, düğün sırası ve sonrasında yapılan unutulmaya yüz tutmuş örfleri, adetleri, uygulamaları ve seslendirilen ezgileri bütün ayrıntılarıyla ortaya koymaktır. Köyün dönemi itibarıyla bölgenin en kalabalık, en bilinen köylerinden biri olması, köyün hiçbir zaman terk edilmemiş ve zengin bir geleneğe sahip olması çalışma sahası olarak belirlenmesindeki temel etkenlerdir. Araştırma süresince yörede doğup büyümüş veya bir dönem yörede ikamet etmiş olan bireylerle görüşülmüştür.¹ Çalışma kapsamında 27'si kadın, 6'sı erkek olmak üzere toplam 33 kaynak kişiyle görüşme yapılmıştır. Kaynak kişilerin rızasının bulunmaması nedeniyle yalnızca 10 kişinin bilgilerine yer verilmiştir. Görüşmeler sonucunda düğünlerle ilgili bazı örf, adet ve uygulamanın eskisi kadar olmasa da günümüzde hala devam ettiği gözlemlenmiştir. Yapılan bu çalışma; derlenen bilgiler ışığında, köklü ve zengin bir folklor potansiyeline sahip köyün "evlenme" geçiş dönemi uygulamaları kayıt altına alınmış olması yönünden önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Halk Bilimi; Üzümlük Köyü/Parês; Düğün Gelenekleri; Evlenme; Türküler.

Abstract

Throughout human history, the institution of the family has been regarded as the fundamental unit of society, earning respect and requiring significant material and moral efforts to establish through marriage. Wedding ceremonies have served as the most prominent indicator of family formation. Although weddings have evolved over time, they have continued to exist while preserving numerous cultural elements. The primary objective of this study is to comprehensively document the pre-wedding, wedding, and post-wedding traditions, customs, practices, and songs that are at risk of fading into oblivion in the village of Üzümlük (Parês), located in the Eruh district of Siirt within the Southeastern Anatolia Region, between the years 1940 and 1980. The selection of this village as the research site is based on its historical significance as one of the most populous and well-known settlements in the region, its continuous habitation, and its rich cultural heritage. During the research process, interviews were conducted with individuals who were either born and raised in the region or had resided there for a certain period. A total of 33 informants-27 women and 6 men-participated in the study. However, due to the lack of consent from some participants, personal information was included only for 10 individuals. The interviews revealed that while some traditional wedding customs and practices have diminished, they are still observed to some extent today. This study holds significance as it records the marriage-related transitional practices of a village with a deep-rooted and rich folklore tradition, ensuring their preservation for future generations.

Keywords: Folkloristics; Üzümlük Village/Parês; Wedding Traditions; Marriage; Folk Song.

¹ Görüşme çalışmaları (kaynak kişilerle görüşme, ses kaydı alma süreci.) Siirt Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 13.09.2024 tarihli ve 922 numaralı Etik Kurul İzni çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Giriş

Hayatın; doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç geçiş dönemi vardır. Bunlardan biri olan evlenme; hemen her kültür önemsemiş, bu kapsamda çeşitli törensel uygulamaları da gerekli kılmıştır. Evlilik safhası, evlenme isteğinin belli edilmesinden düğün sonrasına kadar uzanan oldukça zengin içeriklere sahiptir.

Bir kadın ve erkeğin bedensel, zihinsel ve ruhsal birlikteliğinin başlayacağını duyurusunun yapılması maksadıyla gerçekleştirilen “evlenme törenleri”nde geleneksel bazı kalıplar kullanılır. Tarihsel süreç içerisinde değişen toplumsal koşullara bağlı olarak bu kalıpların bazılarının kaybolmaya yüz tuttuğu görülür. Eskiyen veya unutulmuş geleneğin yerini bir başka uygulama alır. Eski kuşaktan öğrenilen geleneksel uygulamalarla “moda” yahut “sözde gelenek” kavramlarıyla ilişkilendirilebilecek uygulamalar birbiriyle harmanlanarak dijital kültürün ve modern zamanların evlenme törenlerini şekillendirir.

Aile, kültürün oluşturulması ve devam ettirilmesi, toplumsal yapıyı koruma ve sürdürme amacıyla büyük bir role sahip olan sosyal kurumlardan biridir. Evlilik de birlikteliğin toplum nezdinde resmi olarak kabul edilmiş halidir. Evlenme, sosyolojik açıdan da kadın ve erkeğin fiziki ve ruhi arkadaşlığı için sürekli ve yasal birlikteliği şeklinde tanımlanmaktadır (Ünal, 1998: 1-2). Kadın ve erkeğe yeni bir toplumsal statü kazandıran evlilik, insan yaşamındaki ikinci önemli geçiş dönemi olarak kabul edilir. Evlilik hem aileler arasında yeni akrabalık ilişkilerinin oluşmasına katkı sağlaması hem de toplumsal birliktelik ve ekonomik ilişkileri belirlemede önemli rol oynamaktadır. Bundan mütevellit bu birliktelik adımı bir şölenle gerçekleşir. Düğün, bu yönüyle özellikle küçük köy topluluklarında hemen hemen hiç kimseyi bu şölenin dışında bırakmayan “bayram” özelliğini taşımaktadır (Boratav, 2003: 211).

Evlenme sürecin bir aşaması olan düğün, uygulandığı yere göre çeşitlilik gösteren geleneksel toplantılardır. Ayrıca düğün merasiminin geleneklere en uygun şekilde gerçekleştirilmesine çaba sarf edilmesi yönüyle kendi dünyamızda önemli bir yer tutar. Düğünler bireyin içinde yetiştiği toplumun kültürüne ilişkin durumların ortaya çıktığı bir zemin olup toplumun sosyal çerçevesini çizer. Birçok toplum için düğün özel ve anlamlıdır; toplumsal birlikteliğe, insanların kaynaşmasına, yardımlaşmasına ve kültürün yaşatılmasına vesile olurlar (Erol Çalışkan, 2019: 414). Düğünler, toplumsal bir etkinliktir. Sadece iki birey arasında gerçekleşen özel bir olay değildir; aynı zamanda toplumun bir kesimini ilgilendiren ve etkileyen bir sosyal durumdur. Gelin ve damat dışında aileler, yakın çevre ve hatta bazen tüm toplumun katılımının sağlandığı ve önemsendiği ritüellerdir. Bundan ötürü düğünlerin toplumsal bir boyutu vardır.

Siirt’in Eruh ilçesine bağlı bir köy olan Üzümlük (Parês) köyü, konum olarak 38 Kuzey enlemi, 42 Doğu boylamı olup Siirt şehir merkezine 42 km, Eruh ilçe merkezine ise 11km

uzaklıkta yer almaktadır. Devlet kayıtlarına göre 1980- 1990'larda köyün nüfusu 800'lere kadar çıkmış, 1990'dan günümüze doğru köyden kente göç sebebiyle 100'lere kadar düşmüştür. Köyün eski adı 1916 yılındaki resmi kaynaklarda Paris, sonraki dönemlerde ise Parês/ Parêz olarak geçmektedir. Köyün adının nereden geldiğine dair net bir bilgi olmamakla beraber köy sakinleri tarafından şöyle ifade edilmektedir: Kürtçede “parêz” sözcüğü “bahçe, bostan” anlamına gelmektedir (URL 1). Köy; bulunduğu konum itibariyle hem dereye yakın olması hem de dağdan gelen kaynak suları sayesinde çok yeşil, sulak ve çeşit çeşit meyve, sebze yetiştirmeye müsait bir yerdir. Bundan ötürü köylüler arasında da civar köyler tarafından da Parês/ Parêz olarak adlandırılmıştır. Zamanla köyün ismi evrilerek Paris olmuş, 1950'den sonra da devlet tarafından Üzümlük köyü olarak değiştirilmiştir.

Araştırmamıza konu olan Üzümlük (Parês) köyünde toplumun mihenk taşı olan aileye önem verilmiş ve düğünlerin gerçekleşme sürecine de yansımıştır. İlk aşamada aynı şeylerin yapıldığı izlenimini verse de düğünün toplumlarda/yörelere farklı şekilleri görülmektedir. Bir yörenin tarihi, ekonomisi, kültürü, coğrafyası, yerleşim düzeni düğün sürecinin şekillenmesini belirler. Bu çerçeveden hareketle çalışmaya konu olan Üzümlük (Parês) köyündeki düğün süreci üç aşama altında incelenmiştir. Düğün öncesi, düğün ve düğün sonrası olmak üzere her evrenin de kendine has uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamalar şu şekilde dile getirilmiştir.

1. Düğün Öncesi Uygulanan Gelenekler

1.1. Evlenme Çağı- Evlilik İsteğini Belli Etme

Siirt'te evlilikler genel itibariyle görücü usulü yoluyla olup erken yaşta gerçekleşmektedir. Yöreden yöreye ufak farklılıklar olsa da köyde evlenme yaşı 13-17 yaş olarak gösterilmektedir. Kız ve erkekler buluş çağına girdikten sonra evlenmeye hazır olarak düşünülür. “Siirt'te ergenlikten sonra gençler evlendirilmezse anne ve babanın geçen her gün için evin önünde bir domuz kurban etmiş gibi günaha girdiklerine inanılır” (Taşpınar, 2006: 81). Üzümlük köyünde de evlilik erken yaşta gerçekleştirilir. Evlilikler; kızlarda en küçük 13, erkeklerde genel itibariyle askerlikten hemen önce gerçekleşir. Askerden önce evliliğin yapılma sebebi erkeğin yokluğunda sorumlulukları eşinin yerine getirebileceği düşüncesidir (KK: 7).

Üzümlük köyünde eski dönemlerde gençler, büyüklerinden çekindikleri için anne ve babalarına evlenme isteklerini söyleyemezler fakat hâl ve tavırlarından belli ederler. Erkekler, özellikle akranları evlendiğinde çok fazla huzursuzluk çıkarır. Sık sık tıraş olarak, ebeveynlerine ve yengelerine saygısızlık ederek, sürekli kardeşlerini döverek, hayvanları güderken sinirli sinirli iş yaparak belli ederler (KK: 6,7). Sürekli dişinin ağrıldığını söylemek de en büyük belirtilerdendir. Bunun için sağlam dişini bile çektirenler varmış (KK: 5). Eğer oğlanın istediği bir kız varsa direkt babasına söylemez annesine ya

da yakın bir akrabasına söyler. O kız istenmeye gidilmezse de tavır alır. Kızlarda ise durum daha farklıdır. Buluş çağına giren kızlar içine kapanarak, sorulan sorulara asabi cevap vererek, ev işlerini gürültülü bir şekilde yaparak evlenme isteklerini belli ederler (KK: 4,5,8,9). Hiç evlenmek istemeyenler ise yaşları ilerledikçe ailenin veya akrabasının muhabbet konusu olmaya başlar. Evlenmek istemeyen kız veya erkeğin rızasına başvurulmadan etraflarında evlatlarına uygun olan adaylara başvurulur.

1.2. Kız Beğenme ve İsteme

Belli bir olgunluğa gelen bireyler, öncelikle kendilerine uygun eş seçmeye başlamaktadırlar. Türk kültürü ve tarihi boyunca erkek, soyunun devamını sağlayan kişi olarak kabul edilmektedir. Kadına göre daha geniş ilişkileri bulunan erkeğin evlilik de toplum içindeki statüsünü etkilemektedir (Erdentuğ, 1977: 42). Bu yüzden kurulacak ailenin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi için doğru gelini bulmak birincil vazifedir. Köyde kız seçimi eski dönemlerde genellikle görücü usulü ile yapılır. Evlenecekler, genellikle aile büyüklerinin seçtiği kişiyi eş olarak kabul eder. Akraba evliliği özellikle yakın akraba evliliği (teyze, amca, dayı, hala çocukları) yaygındır. Bunun altında yatan temel sebep; geleneksel toplum yapısında aile büyüklerinin evlilikleri yönlendirmesi ve akrabaya teşvik etmesi, aile içi evliliklerle ekonomik gücün-servetin tek bir ailede kalmasını sağlamak, kızın yabancı bir yere gelin gelin gitmesini engellemek gibi kültürel, sosyolojik ve ekonomik faktörlerdir.

Oğullarını evlendirmek isteyenler, kız aramaya başlar. İyi tanınmasından kaynaklı yakın akrabalarından kız bakılır. Tanışık olduğundan süreç hızlı ilerler. Fakat tanışık değilse aileler, akrabalarını veya komşularını yanlarına alıp kız soruşturur. Köyde düğün, imeceler, bêri², Şeyh Haydar Şenliği³ gibi yerler de istenilen kızların bulunması için uygun yerlerdir. Eskisi kadar kalabalık olmasa da bu Şeyh Haydar Şenliği günümüzde devam etmektedir fakat burada kız bakma işlevini yitirmiştir. Oğlan anneleri buralarda kız beğenmeye çalışır. Sonra da kız için araştırma yapılır. Terbiyeli bir kız olup olmadığı, hangi aileden geldiği soruşturulur. Soyunun sopunun iyi olup olmadığı sıkça sorulur (KK: 2). Bu araştırmalardan sonra uygun görülürse beğenilen kız istenmeye gidilir.

Bazen de damat annesi, yanına birkaç kişiyi alarak tavsiye edilen kızı görmeye gider. Genellikle sabah vakitlerinde ve asıl niyet belli edilmeden misafirlğe gidilir. Sabah gidilmesinin sebebi o saatlerde de evin temiz olup olmadığını görmektir. Misafirlık

² **Bêri:** Koyun, keçi gibi hayvan sürülerinin sağıldığı yer.

³ Şeyh Haydar Hazretleri yüz yıllar evvel bu köyde yaşamış ve köylüler tarafından hürmet edilen bir şahsiyettir. Her sene sonbaharda-kasım ayında- Şeyh Haydar Hazretleri'ne hürmetlerini belirtmek ve onun hayrına kurban kesmek için bir araya gelinip yapılan kutlamalara Şeyh Haydar Şenliği denilir. Ziyaret günü türbenin etrafında imece usulüyle sofralar kurulur, yemekler hazırlanır. Hep beraber o yemekler yenir. Son olarak da yüksek sesle salavat çekilip şenlik sona erdirilir. Günümüzde hala devam etmektedir (KK: 2).

boyunca kız süzülür. Bacakları çarpık mı, ayak bilekleri kalın mı⁴, belikleri uzun mu⁵ diye bakılır. O dönem için gelin seçiminin en büyük kriteri bunlardır. Eğer kız beğenilirse dünür gidilir, beğenilmezse niyet hiç belli edilmez (KK: 8). Niyetin belli edilmemesiyle hem kız hem de ailesinin umutlanmaması ve kırılmaması isteği hakimdir.

Beğenilen kızın istenmesi sürecinde pek acele edilmez. Kızın ailesinin kabul etmesi sabırla beklenir. Bazen defalarca kız evine gidilir. Kızın dayısına büyük ehemmiyet verilir. Aileyi ikna için genellikle kızın dayısına gidilir ve ön ayak olması adına ricada bulunulur. Dayının icazeti çoğu zaman süreci hızlandırır (KK: 7). Bu arada da kızın ailesi de oğlanı ve oğlanın ailesini araştırır. Oğlanın askere gidip gitmediği, namaz kılıp kılmadığı sorgulanır. Bunun dışında ailenin atının, katırının ve bakır kazanının⁶ olup olmamasına dikkat edilir. Çünkü hayvanı çok olan ailenin zengin olduğuna kanaat getirilir (KK: 2). Günümüzde ise ölçütler değişse de hala aynı zihniyet hakimdir. Aday kişi ve ailesinin evinin, arabasının, işinin olup olmamasına bakılır. Kız tarafının olumlu karar vermesi durumunda haber gönderilir. Damat tarafı hatırı sayılır kişilerle kız evine gider. İsteme sırasında kız ailesi tarafından “kalın”⁷ talep edilir. Çoğu zaman kızın erkek kardeşi için de silah istenir. Silah istenilmesindeki temel sebep o dönemlerde silahın toplum içinde çok yaygın olması ve bir ihtiyaç olarak görülmesidir. Taleplerin kabul edilmesi durumunda kız verilir.

Köyde çok az da olsa seven gençlerin kaçarak evlenmeleri de görülmektedir. Kaçma durumu kimse tarafından hoş karşılanmaz. Falanın kızı evden kaçmış diye ailesi ayıplanır. Bu yüzden kızlar büyüklerin sözünden çıkmazlar. Kız kaçarsa eğer aile onu bir daha kabul etmez, ailesini unutmak zorunda kalır. Bu yüzden kaçarak evlenmeye kızlar çok yanaşmaz (KK: 8). Zamanla şehirleşme oranının yükselmesi, şehir kültürünün köy ortamına etki etmesi ve kızların ekonomik özgürlüğün artması gibi sosyolojik faktörlerin etkisiyle kaçma yoluyla evlenmede bazı değişiklikler olmuştur. Kız çocuklarının evdeki söz hakkı artmış olup kendilerinin istediği kişiyle evlenme isteğini dile getirme oranı artmış ve aile de eskiye nazar daha ılımlı ol. Bu durum kaçma yoluyla evlenme oranını daha da azaltmıştır.

1.3. Söz/ Nişan

Kızın verilmesinden birkaç gün sonra aileler arasındaki sözü eşe dosta duyurmak adına nişan merasimi yapılır. Nişan töreni kızın evinde gerçekleşir. Nişana bütün köy davet

⁴ Ayak bileklerin kalın olmasının istenmesinin altında yatan sebep, kuvvetli ve iyi iş yapabileceği düşüncesidir.

⁵ Sebebi tam olarak bilinmemekle birlikte saç örgülerinin uzun olması(belik) çocukluktan çıkıp genç kız olduğu tahmin edilmektedir.

⁶ Yörede, iki tarafında kulpu bulunan bakır kazanlara sahip olmak çok önemsenir. Köyde pekmez yapılma zamanı üzüm sırasının kaynatılmasında kullanılan bu kazanlar, dönemin değerli eşyalarındandır ve herkeste bulunmaz. Pekmez yapılma zamanı geldiğinde kapı kapı gidilir ve olan evlerden ödünç alınır (KK: 6.).

⁷ Anadolu’da görülen başlık parası uygulamasının çok eskilere dayandığını ve “Başlık” ya da “Kalın”, “süt hakkı”, “ana hakkı” gibi kelimelerle ifade edilmektedir (Ögel, 1982: 303).

edilmez. Genellikle damadın birinci derece akrabaları çağrılır. Damadın ailesi gündüzden maddi durumlarına göre ya bakır sini(tepsi) ya da köyde çeltik adı verilen dokuma çuvallar hazırlar. Bu sini ve çeltiklerde kuru üzüm, kuru incir, ceviz, şeker, lokum, bisküvi; gelin için 4-5 metre fistanlık kumaş, beyaz tülbent, içlik ve terlik olur. Yüzük ve bu hediyelerle akşam vakti arbane⁸ ve zilgıtlar⁹ eşliğinde gelin evine gidilir (KK: 4,9).

Gelin evinde erkekler ve kadınlar ayrı ayrı oturulur, yüzük takma merasiminde bir araya gelinir. Erkeklerin olduğu yerde genellikle sohbet edilir. Düğün tarihi konuşulur. İki tarafın da iş durumu göz önünde bulundurulur ve genel itibariyle düğünlerin sonbaharda yapılmasına karar verilir. Çünkü hasat zamanı köylünün işi yoğundur. Pekmez yapmak, buğday, nohut, fıstık toplamak derken işler ancak sonbaharda biter (KK: 8). Kadınların olduğu yerde ise arbane eşliğinde halaylar çekilir uzun havalar okunur. Eğer güveyin ailesi zenginse nişana davul zurna da getirilir. Yüzük takma merasiminden sonra getirilen yemişler âdet gereği ikram edilir ve gece sona erer. Kalan yemişler ise ertesi gün gelin evi tarafından konu komşu, akrabaya dağıtılır. Bu şekilde hem iki ailenin aralarında bir nişan yapıldığı duyurulmuş olunur hem de güveyin ailesinin bonkörlüğü gösterilir (KK: 5).

Nişan itibariyle gelin artık damat tarafının da kızı olarak görülür. Sürekli ziyaret edilir ve ihtiyaçları karşılanır. Bundan dolayı yörede nişan dönemi pek uzatmak istenilmez. Ama erkeğin askere gitmesi veya maddi-manevi bazı sebeplerden ötürü nişanlılık dönemi uzayabilir. Bu süre zarfında araya bayram girerse “Taştê Geleneği” uygulanır. Taştê, bayram sabahı damat tarafının gelin evine götürdüğü yiyeceklere denir. Genellikle bu günlerde sarma ve kadge dıfse¹⁰ adı verilen yöresel tatlı götürülür. Bazıları bunların yanında kurban da götürür (KK: 7). Sonbahar geldiğinde de gelin evine büryan¹¹ adı verilen yöresel yemek götürülür. Damat evi, yakın akrabalarına gelin evine ziyaret edeceğinin haberini salar. Hala, amca, teyze... tarafından birer oğlak kesilir; kendi tandırlarında pişirilir ve ertesi gün bir araya gelinip bu büryanlar gelin evine götürülür. Eğer erkek köyün ileri geleniyse bazen 20-30 oğlak kesilmiş olur. Ziyaret süresince bu yemekler yenilir, kalanları gelin evi tarafından akrabalarına gönderilir (KK: 7,8).

1.4. Çeyiz

⁸ **Arbane:** binlerce yıldır Mezopotamya ve İran coğrafyasında kullanılan vurmali bir çalgıdır. **Bu çalgıya def, erbane, arbani** gibi isimler de vermektedir. Gövdesi eğilmiş bir ağaçtan oluşturulan kasnaktan müteşekkildir. Bu kasnak için genellikle **gürgen ve ihlamur** ağacı kullanılır. Kasnağın içerisine **33 adet kanca** takılır ve bu kancaların her birine iç içe geçmiş üçer adet metal halka/zincir takılır. Bu zincir grubunda toplamda **99 metal halka** bulunur. (URL 2).

⁹ **Zilgit:** Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bazı yerlerinde genellikle düğünlerde eğlenmek amacıyla dili ağız içinde değişik bir biçimde oynatarak ahenkli bir ses çıkarma (Akalın, 2011: 2654).

¹⁰ **Kadge Dıfse:** Yoğurulan hamura, ceviz veya susam konularak yapılan ve pekmezli suda pişirilen geleneksel bir tatlı (KK: 1).

¹¹ **Büryan:** Kesilen küçük baş hayvanlar, hiçbir işleminden geçirilmeden sadece bahatlandırılır. Ekmek pişirilen tandırlarda saatlerce pişirilerek yapılır.

Çeyiz, evlilik öncesi genç kızların becerisini ve sosyal statüsünü yansıtarak kabul görmesini sağlayan ürünleri temsil eder. Evlilik sürecinde kızların baba evinden götürdükleri, bir bölümü kendi emeklerinin ürünleri olan çeyiz eşyalarının hazırlığı küçük yaşlardan itibaren başlayan bir eğitim sürecini de kapsar (Naskali-Koç 2007: 162). Köyde o dönemin şartlarına göre istenilen kız, kaynanası ve kaynatasının evine gelin gelir. Yıllarca beraber yaşarlar. Küçük kardeşlerin evlenmesi ya da ailedeki nüfusun artmasıyla evlenen çiftler yeni bir eve geçer. Birlikte yaşanılmasından dolayı gelin pek bir çeyizle gelmez ve çeyiz düzme adeti de yapılmaz. Zamanla her şey birlikte yapılır. Gelin; çeyiz namına bir yorgan, yatak ve sandıkla gelir. Yorgan ve yatak gelinin annesi tarafından yapılır. Yün veya pamukla yorgan ve yatak dikilir. Diktikten sonra da yorganın üstüne zılgıtlar eşliğinde bir avuç şeker fırlatılır. Şeker saçma âdeti günümüzde de yapılmaktadır. Bu şekilde yeni çiftin tatlı ve huzurlu bir evliliğinin olması temenni edilir (KK: 8).

Bunların dışında kızın ailesi, düğün öncesi çeyiz sandığını da hazırlar. O zamanlar her babanın kızı için maddi durumu nasıl olursa olsun iki tane fistan diktirmesi gerekir. Durumu olanlar ise 3-4 tane de diktirmiş. Bunlara ilaveten içlik, fistan altına giymek için şalvar, işlenmiş/işlenmemiş yazmalar da olur. Babanın aldıklarıyla beraber genç kızın sandığında olmazsa olmazlar şunlardır: Çeltik¹², uçkur¹³, oşijun¹⁴, teşi¹⁵, pıstûk¹⁶, işlemeli ipler¹⁷, sürme, erkek çorabı, seccade, beyaz tülbent, fistanlık kumaş, terlik, işlenmiş mendiller, lif, damat için cep tarağı ve aynası, havlu... İleri ki zamanlarda gelin çeyiz sandığına bir de küçük işlemeli bir sandık da eklenmiş. Bu küçük sandıkta genç kızın işlediği yazmalar olur. Sandığa yazmaların güzel kokması için ya sabun ya da ayva konulur. Düğün günü gelin alma merasiminde bu çeyiz güvey evine götürülür (KK: 5,8). Günümüzde bu gelenek büyük çoğunlukta değişime uğramıştır. Sandıklar yerini damat bohçasına birkmiştir. Bu bohçalarda fistan, iplik, çorap gibi el emeği ürünler yerine pijama, gömlek, terlik, cüzdan, saat, tıraş seti gibi hazır ürünler yer almıştır. Çeyiz olarak da gelin ve damat yeni bir eve çıkacağı için bir evde olması gereken temel mutfak araç-gereçlerinin tamamı gelin tarafından geri kalan ev eşyaları da damat tarafından hazırlanır.

¹² Yün ip veya ince kumaştan yapılan dokuma çuvallara yörede verilen addır.

¹³ **Uçkur:** Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmek için bunlara geçirilen bağ (Akalin, 2011: 2407). Yörede şalvara geçirilen bağ anlamında kullanılmaktadır.

¹⁴ **Oşijun:** İp anlamında kullanılan bu kelime tam karşılığı anlaşılmasa da kırnap ipin kastedildiği tahmin edilmektedir.

¹⁵ **Teşi:** Türkçede kirmen, eğirmen, eğirmeç olarak bilinir. Yün, keten, kenevir, pamuk gibi lifli hammaddeleri büküp ip yapmaya (eğirmeye) yarayan bir ucu çengelli tahta araçlara verilen ad. Bir çubuk ve çengelden oluşan eğirmene iğ denir (URL 3).

¹⁶ **Pıstûk:** Yörede, üzeri nakışlı erkeklerin gömleklerine takılan yakalıklı anlamına gelmektedir.

¹⁷ Dört, altı veya sekiz ipin bir araya getirilerek değişik desenlerde yapılan örme halatlar. Köy evlerinde görsel amaçlı duvarlara veya kirişlere asılır (KK: 5).

1.5. Nikâh

Evlilik sürecinin en önemli süreçlerinden biri de nikâhtır. Nikâh iki aşamadan oluşmaktadır: Resmî ve dini nikâh. Üzümlük köyünde resmî nikâh ve dini nikâhın yapılma zamanları düğün sahiplerinin isteklerine göre değişir. Genel itibariyle dini nikâh en geç düğünden bir hafta önce yapılır. Resmî nikâhın düğünden önce veya düğün günü yapılması yörede yok denecek kadar azdır. Gelin ve damadın yaşı da göz önünde bulundurularak genellikle düğünden sonra yapılır.

Dini nikâhlar büyüklerin uygun gördüğü bir hoca tarafından kıyılır. Nikâhı kıyacak hoca, önceden araştırılır; daha önce kıydığı nikâhlardan boşanan çok kişi varsa o hoca tercih edilmez. Uğursuzluk getireceğine inanılır. Nikâhın kıyılacağı odada gelin (veya vekalet verdiği kişi), damat, hoca ve birkaç şahit bulunur. Dualar edilir, gelin ve damada evliliğin kabulüne dair sorular sorulur ve yanıtları üç kez tekrarlatılır. Şahitlere de onaylayıp onaylamadıkları hoca tarafından sorulur. Sonrasında tekrardan dualar okunur ve odadakilerin “Âmin” demesiyle nikâh gerçekleşmiş olur. Bunların dışında nikâhın kıyılması sırasında bazı şeylere dikkat edilir. Bunlar: Nikâh süresince odada bulunan herkes dizleri üzerine oturur ve eller açık bir şekilde dizlerin üzerinde olur. Kimse ellerini bağlamaz. Bunun altında yatan temel sebep, damadın bağlanacağı ve gerdek gecesi vazifesini yerine getiremeyeceği inancıdır (KK: 7). Ayrıca nikâhın yapıldığı odanın önünden kimsenin geçmesine izin verilmez hatta nikâh sırasında evde olanların hepsi bir odada sessizce oturup nikâhın bitmesini bekler (KK: 5).

1.6. Düğün Daveti

Düğünün uygun bir tarihte yapılması büyük önem taşır. Köyde düğünler üzüm, fıstık, nar gibi meyvelerin hasatlarından sonra yapılır. Hem hasatlardan elde edilen parayla düğünler yapılır hem de köylülerin işi de bittiği için davete icabet etmiş olunur.

Düğün haftası yaklaşıncı köylüleri davet etme işini damadın abisi ya da büyük amcası üstlenir. Abi/amca kapı kapı gezer düğüne davet eder. Köyde birbirine küs olan birileri varsa onları özellikle davet ederler ki düğünde küslük bitsin (KK: 3).

Eğer gelin başka köydense davet etme işi çok daha önem arz eder. Katırı olan ve gençleri olan aileler tembihlenir. Düğün günü; köyün bütün gençleri silahlarla kuşanır, katırlar eyerlenir. Bu durum herkes tarafında çok özen gösterilir. Çünkü damadın ve köyün şanını diğer köylere göstermek söz konusudur. Bu uygulama istinasız evlenecek her gence yapılır (KK: 6). Günümüzde ise bu gelenek tamamen ortadan kalkmıştır.

1.7. Kına Gecesi

Kına gecesi, Anadolu’da oldukça yaygın bir gelenektir. Genellikle düğünden birkaç gün önce kız evinde yapılan bir törene verilen addır¹⁸(Kabay, 2022: 785). Üzümlük köyünde de gelin için yapılan kına gecesi düğünden bir gün önce (perşembe gecesi) köyün belli âdetleri çerçevesinde yapılır. Erkek için kına sürme adeti ise düğün günü “Şkeva Zavê” âdetinden sonra yapılır. Kına günü öğlen vakti atı¹⁹, damadın yakın akrabaları ve bir bekar kız; kına ve misafirlere verilmek amacıyla hazırlanan çerezleri (kuru üzüm, badem, ceviz, leblebi vb.) gelin evine götürürler. Gelin evinin misafirperverliği ile karşılanırlar. Türküler eşliğinde gece için kına yoğururlar. Sonrasında eve dönerler. Kına yoğurulurken şu türkü söylenir:

Me hina anî barê hêstirê (*Kına getirdik katır yüküyle*) (2x)
 Kefirka zavê ji bedillo tîfekê (*Damadın boyunluğu tüfekli takımına uyumlu*)
 Xwehikê korê ber bûra berê (*Hüzünlü ablası geçmişi yâd etti*)
 Me hina anî barê mehînê (*Kına getirdik kısırak yüküyle*) (2x)
 Kefirka zavê ji bedillo tîfekê (*Damadın boyunluğu tüfekli takımına uyumlu*)
 Xwehikê korê ber bûra kekê (*Hüzünlü ablası (damadın)çocukluğunu yâd etti*)
 Heylo kurtêkê delal kurtêkê (*Hey yeleği güzel yeleği*)
 Kefirka zavê ji bedillo tîfekê (*Damadın boyunluğu tüfekli takımına uyumlu*)
 Xwehikê korê ber bûra kekê (*Hüzünlü ablası (damadın)çocukluğunu yâd etti*)
 Heylo bêzarê de bila bêzarê (*Hey bezgin vay bezgin*)
 Hespera girêda sihkokka darê (*Atları bağladı ağacın gölgesine*)
 Sed car pîroz be bûko biharê (*Yüz kere hayırlı olsun baharın gelinine*)
 Heylo bêzarê de bila bêzarê (*Hey bezgin vay bezgin*)
 Hespera girêda zincîra rêzê (*Sıralı zincire bağladı atları*)
 Sed car pîroz be bûko payîzê (*Yüz kere hayırlı olsun sonbaharın gelinine*)

Akşam ezanından sonra damat tarafıyla beraber köydeki kadınlar ve genç kızlar gelin evine iştirak ederler. Oğlan evi, arbaneler eşliğinde aşağıdaki türküler söyleyerek gelin evinin eşğine gelirler:

Hey hatin, hatin, hatin (*Hey geldiler, geldiler, geldiler*)
 Fatmukê²⁰ xêlî hatin (*Gelin alayı geldi Ey Fatma*)
 Dor a mêrga ve hatîn (*Çayırılığı dolanıp geldiler*)
 Fatmû kê xêlî hatin (*Gelin alayı geldi Ey Fatma*)
 Hey tê ne, tê ne, tê ne (*Hey geliyorlar, geliyorlar, geliyorlar*)

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. (Kalafat, 2000: 128-129).

¹⁹ **Atî:** Damadın ailesini gelin tarafına karşı temsil eden kişidir. Genellikle oğlanın teyzesi, halası veya amca eşi olur. Bir kişinin atı olabilmesi için yöre âdetlerini, türkülerini, uzun havalarını iyi bilmesi gerekir. Ayrıca kurnaz ve hazırcı da olmalıdır. Düğün sürecindeki atışmalı söyleyişlerde karşılık verebilmelidir. Bekar ve dul bir kişi atı olamaz. Kınayı gelinin eline süren kişi de olduğu için buna dikkat edilir (KK: 5).

²⁰ **Fatmuke:** Bu türküyü ilk söyleyen kişinin adı olarak bilinmektedir. Bir nevi mahlas özelliğinde türküde yer almaktadır.

Fatmukê xêlî tê ne (*Gelin alayı geliyor ey Fatma*)
 Dor a mêrga ve tê ne (*Çayırılığı dolanıp geliyorlar*)
 Fatmukê xêlî tê ne (*Gelin alayı geliyor ey Fatma*)

***

Xeyalo hey xeyalo (*Hayali ey hayali*)
 Xeyalo xezalê lê (*Hayalimdeki ceylan*)
 Ez çum malê wî alê (*Gittim ben o taraftaki eve*)
 Xeyalo xezalê lê (*Hayalimdeki ceylan*)
 Ez xeyolê şêvê me (*Ben gecenin hayalimim*)
 Xeyalo xezalê lê (*Hayalimdeki ceylan*)
 Ez şerbikê avê me (*Ben su testisiyim*)
 Xeyalo xezalê lê (*Hayalimdeki ceylan*)
 Wê ser milê gevrê me (*Ben güzelimin omzundayım*)
 Xeyalo xezalê lê (*Hayalimdeki ceylan*)

Eve buyur edilenler, türkü ve halaylar eşliğinde eğlenceye devam ederler. Kına öncesi geline, damadın nişanda getirdiği kumaştan yapılan fistan giydirilir. Başında kırmızı, süslü bir ipek örtüyle sandalyeye oturtulur. Kına yakma töreni başlatılır. Atı tarafından önce gelinin sağ ayak baş parmağına sonrasında sağ ayakkabısının ucuna ve ellerine olacak şekilde kına sürülür.²¹ Gecenin sonunda da gelinin saçının tamamına kına sürülür. Ve gelini ağlatmak için içli türküler söylenir. Sonrasında eğlenceli türkülerle gece sonlanır.

Gelin Ağlatma Türküleri

Kına süresince gelini ağlatmak için çaba harcanır. Gelinin etrafı çevrilir ve türküler söyler. Aşağıda örnekleri buluna bu türküler yöreye ait yıllardır süregelen türkülerdir. Civar köylerde de bu türkü örneklerine rastlanmaktadır fakat bazı cümle ve ifade farklılıkları yer almaktadır.

Ez çume sükê carek hatime sükê carek (*Bir kere gittim çarşıya, bir kere geldim çarşıya*)
 Mî hene onî barek, hey mîn hene onî barek (*Kına getirdim yüküle, ey kına getirdim yüküle*)
 Serê malê sê xonik binê mole sê xonik (*Evin içinde üç durum evin dışında üç durum*)
 Heçî nebêje bimbarek pêvebide korêmarek (*Her kim demezse hayırlı olsun kör yılan soksun onu*)

***

Bu türküyü atı kınayı sürerken söyler, diğerleri de eşlik eder:

Bûke delalê rabe xwe pak bike (*Güzel gelin kalk kendini süsle*)
 Şêrinê edalê rabe xwe pak bike (*Şirin, edalı kalk kendini süsle*)
 Şûşa kolanê sêre xwe dake (*Kolonya şişesini üstüne sür*)

²¹ Köyde o zamanlar gelinin nazlanıp elini açmama âdeti yoktur. Zamanla o âdet köyde uygulanır olmuş. Kaynana dediğimiz kişi gelinin eline altını koyar ve gelinin erkek kardeşi gelir, kınayı eline sürüp çıkarır. Bunu üç defa tekrarlar. Sonrasında da bu altın gelinin erkek kardeşinin olur (KK: 3).

Zava başe, xortekî pake (*Damat iyidir, hoş biridir*)
 Bûke delalê xwe negrine (*Güzel gelin kendini üzme*)
 Zava başe, xwîn şêrinê (*Damat iyidir, kanı tatlıdır*) (2x)
 Bûke delalê we ye we ye (*Güzel gelin, öyledir öyle-damat-*)
 Şêrinê delalê we ye we ye (*Tatlı güzel, öyledir öyle-damat-*)
 Em hemî heve xizmetçî ne (*Hepimiz hizmetkârız*)
 Em hemî heve dewetçî ne (*Hepimiz halaycıyız*)
 Bûke delalê, bûk a Kurda'ye (*Güzel gelin, Kürt'ün gelini*)
 Şêrinê edale, dile zava ye (*Şirin edalı, damadın gönlünce dir*) (2x)

Misafirler kına gecesine, gelinin çeyizine konulması için “ser hene” adı altında hediyeler getirir. Bunlar yazma, lif, patik, havlu, erkek çorabı gibi şeyler. Gelinin amca eşi, teyzesi, halası gibi yakınları ise fistan, yün kilim veya seccade diktirir. Zamanla tabak, tencere, düdüklü tencere, nevresim takımı, havlu seti gibi eşyalar bunların yerini almıştır. Misafirler, gece sonunda hediyelerini verir; onlara ikram edilen çerez ve yoğurlmuş kınayı alır ve kına gecesi sona erer (KK: 4).

Gelinin başka bir köyde olması durumunda atı ile güveyin akrabalarından oluşan küçük bir grup gelinin köyüne giderler. Gece de gelinin evinde kalırlar. Âdetlere göre düğün sabahı gelinin başındaki kınayı atı yıkar. Bunun için güveyin annesi atıye lif, sabun, tarak ve kolonyadan oluşan bir bohça verir. Sabah atı görevini yapar ve gelin almaya geldiklerinde onlar da geri dönerler²² (KK: 2).

2. Düğün Günü Uygulanan Gelenekler

2.1. Sağdıçlık Geleneği

Sağdıç, evlenecek çiftlere yol gösteren ve düğün boyunca gelin ve damada her konuda yardımcı olan kişilerdir. Birçok kültürde olup farklı isim ve rollerle varlığını sürdürmektedir. Eski Türk toplumlarından beri var olduğu bilinen sağdıç, geleneklerde damadın hem kılavuzu hem de dostu olarak yer almaktadır (Tezcan 2000: 18). Üzümlük (Parês) köyünde hem damadın hem de gelinin sağdıcı vardır. Damadın sağdıcına “bro-zava”, gelinin sağdıcına “purispi” denir. Damadın iki sağdıcı olurken gelinin bir sağdıcı olur (KK: 5).

Bro-zavalı, düğün sürecinin en zor görevini üstlenir. Köyde herkes bro-zava olmak ister, kendi aralarında kapışırlar. Yalnız önüne gelen bro-zava olamaz. Genellikle köyün sevilen, sayılan kişileri seçilir. Bro-zava olacak kişilerin çok dikkatli ve kurnaz olması gerekir. Düğün boyunca bro-zavalı alt edilip damadın eşyaları çalınmaya çalışılır (KK: 7).

²² Bu âdet gelinin aynı köyden olması durumunda da uygulanır. Fakat çoğu zaman atıye kalmadan gelinin annesi de kızının başını yıkar (KK: 2).

Damat hamamı bitiminde babanın damadı, bro-zavalara teslim etmesiyle bro-zavaların görevi başlar. Koruma edasıyla damadın koluna girerler. Düğün süresince asla damadı yalnız bırakmazlar. Köyün gençleri, düğün boyunca bro-zavaları alt edip damadın ceketini, ayakkabısını türlü şakalarla çalmaya çalışır (KK: 7). Bro-zavalar bu yüzden çoğu zaman ellerinde nar ağacı dalından yapılmış bir çubuk²³ bulundurur. Bu durum köylüler tarafından çok eğlenceli bulunur. Bütün çabalara rağmen damadın bir eşyası çalınırsa kişi bro-zavalara dönerek:

- Damadın ayakkabısı nerde? Ayakkabısız olmaz, ayakkabısını çaldım, gelin bu ayakkabıyı satın alın, der.
- Ne kadar istiyorsunuz, der bro-zavalar.
- Bu ayakkabı bin lira ya da bir kelle eder (Kelleden kasıt koçtur.).

Bro-zavalar, kişinin isteğini yerine getirir. İstek yerine getirilmezse o kişiler bro-zavalıktan düşer yerine bu kişi geçer. Bu durum onların şanını zedeler. O derece mühim bir görevdir. Bu yüzden gece bile damadın başında nöbetleşe uyurlar. Bro-zavaların görevi “Sıbehîn Geleneği”nin sonuna kadar devam eder (KK: 8).

Purispî, gelinin ailesi tarafından seçilen evli kadınlardır. Gelinin ailesini temsil ettiği için damadın ailesi tarafından el üstünde tutulur. Düğün süresince geline refakat eder. Gelinin hazırlanması, oyun oynaması, bahşiş veya hediye vermesi gereken durumlarda geline yardımcı olur. Çeyiz bakma esnasında sandıktan eşyaları çıkarıp tek tek gösteren kişi de purispidir (KK: 7).

2.2. Damat Hamamı

Üzümlük (Parês) köyünde düğün sabahı köylüler, damat evinden gelen seslerle uyanır. Güne, damat hamamıyla başlanır. Damadın ailesi, arkadaşları ve köy eşrafı zılgıt ve davul-zurna eşliğinde düğünün yapılacağı meydana gelinir. Damat tıraşına başlanır. Damadın arkadaşları; tıraş sırasında eğlenir, damatla şakalaşır, havaya silah sıkar. Eğlenceyi fırsat bilen berber de bahşiş almak için “Ustura kesmiyor...” naraları atar, eşraftan para koparmaya çalışır. Bahşişlerini aldıktan sonra tıraşa devam eder. Şenlikli bir ortam oluşur.²⁴

²³ Esnek, hafif ve canı çok acıtmasından ötürü nar ağacı dalı tercih edilir (KK: 7).

²⁴ Düğün sabahı damatla ilgili yapılan bu gelenekler genellikle benzerdir. Buna ilaveten Siirt'in bazı yörelerinde farklı gelenekler de uygulanır. Siirt'in Şirvan ilçesinde ve Mardin'in Dargeçit ilçesinde düğün günü, ağaç süsleme geleneğine rastlanılmaktadır. Düğün sabahı, damadın çevresinden yaklaşık 200 kişilik bir topluluk ormana giderler. Ormanda, giden topluluktan herkesin bir balta vurması şartıyla bir ağaç kesilir. Kesilen ağaç, eğlence eşliğinde düğün evine getirilir ve ağaç düğün yapılacak alanın ortasına gömülür. Damat getirilen ağacın altında tıraş olur ve oradan ayrılır. Damadın arkadaşları ve akrabaları ağacı süsler. Ağacın tepesine önce ekmek olmak üzere sonra tavuk, horoz, çikolata, şeker vb. çerezler asılır. Sonrasında düğün alanına damat gelir ve ağacın altına oturur (Karakas, 2013: 113-114).

Tıraş bitiminde damadın annesi, hamam için gerekli malzemelerin ve oğlanın damatlığının olduğu bohçayı getirir. Hamama eşlik edecek kişiye teslim eder. O zamanlar köyde herkesin evinde hamam yoktur. Köyün içinde üç beş evde vardır. Damadın ailesi, düğün öncesi evlerden birine rica eder ve burada damat hamamı geleneği uygulanır. Birinin hamamına gidilmeyecekse yakın bir bahçede kazanlar kurulup orada damat hamamı gerçekleştirilir (KK: 7). Damat tarafı hamama kadar kol kola girer ve zılgıtlar eşliğinde hamama gelirler.

Vardıklarında damat hamama alınır. Ama damattan hemen önce muhakkak bir oğlan çocuğu getirilip damada çocuk yıkattırılır. Bu çocuğun anne ve babası sağ olan biri olmasına dikkat edilir. Bunun altında yatan sebep; damadın sağlıklı, mutlu, çoluklu çocuklu bir evlilik hayatı sürmesini ve ardında yetimler bırakmamasını istemektir. Hala da köyde yapılan düğünlerde bu uygulama devam etmektedir (KK: 5,8). Damat, hamamdan takım elbisesiyle çıkar. Boynuna rengârenk tülbentler takılır ve bro-zavalara teslim edilir. Damat bundan sonra düğün bitimine kadar onlara emanettir. Bro-zavalar damadın iki koluna girer. Etraflarında davetlilerle damat evinin yolu tutarlar. Erkekler önde kadınlar arkada, düğün evine gidene kadar şu türküler söylenir:

Erkeklerin Söylediği Türkü

Kehniya bêr kuçî, kehniya bêr kuçî (*Taşın yanındaki çeşme, taşın başındaki çeşme*)
Lo lo pismamo Kehniya bêr kuçî (*Ey kuzen taşın yanındaki çeşme*)
İsal heft sale pismam zewicî (*Yedi sene oldu kuzenim evleneli*)
Yâr yâr dotmamê kefiya narincî (*Ah kuzen-kız kuzen- yazması turuncu renkli*)
Kehniya bêr ferşik, keyniya bêr ferşik (*Düz taşın yanındaki çeşme, düz taşın yanındaki çeşme*)
İsal heft sale pismam zewicî (*Yedi sene oldu kuzenim evleneli*)

Kadınların Söylediği Türkü

Zava tê jî hemamê, hemamê derket dere (*Damat hamamdan geliyor, hamamdan çıktı gidiyor*)
Paşa tê jî hemamê, hemamê derket dere (*Paşa hamamdan geliyor, hamamdan çıktı gidiyor*)
Xwehkê tu bi qurban bî ser mila çoxê zere (*Ablası kurban olsun omzundaki sarı yeleğe*)
(2x)
Zava tê jî dîvanê, dîvanê derket dere (*Damat divandan geliyor, divandan çıktı gidiyor*)
Paşa tê jî dîwanê, dîwanê derket dere (*Paşa hamamdan geliyor, hamamdan çıktı gidiyor*)
Xwehkê tu bi kurban bî ser mila çoxê zere (*Ablası kurban olsun omzundaki sarı yeleğe*)
(2x)

Eve gelince damat, evin girişinde durur. Annesi; içinde çerez, madeni para, buğday, darı olan testiyi kapının üst kısmına denk gelecek şekilde kırar. Damat, bro-zavalar eşliğinde

eve girip bir tur atar. Sonrasında evin damına²⁵ çıkar, gelinin getirilmesini bekler. Davetliler de gelini almaya gider (KK: 8).

2.3. Gelinin Baba Evinden Ayrılması

Gelin evi, damat evinden bir temsilcinin bohça getirmesiyle güne başlar. Bohçada gelinin hazırlanması ve süslenmesi için gerekli her şey vardır: Uzun ve işlemeli bir fistan, içlik, yazma, mendil, çorap, cızlavet²⁶ ve aksesuarlar gibi (KK: 2,3,6,7). Bohçanın gelmesiyle gelin, purispi (gelin sağdıcı) ve arkadaşları tarafından en güzel şekilde hazırlanır. Fistanı giydirilir, üzerine gümüş kemer takılır. Gözlerine sürme çekilir. Saçları örülüp omuzdan aşağı sarkıtılır. Örgü uçlarına gümüşten aksesuarlar takılır. Çorapları giydirilip içine de muhakkak bir miktar para konulur (KK: 4).

Damat evinin gelmesine yakın da gelini almaya gelen erkeklerin gelini görmeleri uygun görülmediğinden en son geline siyah çarşaf girdirilir. Düğün evine gidildikten sonra bu çarşaf çıkartılır. Başına pullarla işlenmiş kırmızı bir örtü örtülür. Yol boyunca örtünün başından düşmemesi adına erkek tarafının hediye ettiği takılar örtünün üstüne takılır. Bu takılar genellikle üç veya beş cumhuriyet altından oluşan kolyelerdir. Takıların takılmasıyla gelin hazırlanmış olup damat evinin gelmesi beklenir (KK: 9).

Erkek tarafı, damat hamamından sonra gelini almaya gelirler. Damat ve bro-zavalar dışında düğüne katılan herkes yürüyerek gelin evine gider. Davul zurna seslerinin yaklaştığını duyan gelinin yakınları eve çekilirler. Başta kapıyı açmazlar. Damat tarafının uzun bir pazarlığından sonra bahşiş verilince içeri alınırlar. Davetliler gelin almayı beklerken halay çeker. Gelinin annesi Kur'an-ı Kerim getirir. Kızına üç kez öptürüp başına koyar. Gelin, yakınlarının elini öper ve vedalaşma başlar (KK: 9). Bir taraftan da erkek tarafı kızın sandığını almaya çalışır fakat gelinin erkek kardeşi sandığın üstüne oturmuştur. Bahşiş ister. Aldıktan sonra da sandığı erkek tarafına teslim eder (KK: 5).

Gelin, evinden ayrıldığı için gözyaşlarıyla evden çıkar. O esnada damadın bir yakını gelinin evinden tabak ve kaşık çalar. Kaşığı tabağa vura vura evden çıkar. Bu geleneği yaparak gelinin gözünün baba evinde kalmayacağına inanılır. Gelin, davul zurna eşliğinde ata bindirilir. Atın ipini ya atın sahibi ya da damadın bir büyüğü çeker. Purispi de atın diğer tarafına geçer. Davetliler ellerindeki renkli mendilleri sallaya sallaya yola koyulurlar (KK: 4,5,8,9).

²⁵ **Dam:** Üzeri toprak kaplı ev, küçük ev, köy evi (Akalın, 2011: 588). Yörede, evin çatısı için de bu kelime kullanılmaktadır.

²⁶ **Cızlavet:** Gislaved, Türkiye'de, özellikle de kırsal kesimlerde 1930'lu yıllardan beri kullanılagelen lastik ayakkabının adıdır. Cızlavet veya cislavet biçiminde de telaffuz edilir (URL 4).

Gelinin başka bir köyden olması durumunda katır sahipleri sabahdan katırlarını hazırlar. Köyün gençleri de kuşanır. Kırmalarını, silahlarını omuzlarına geçirir; çatışma varmışçasına silahlarını sıkı sıkı neşeli bir havayla gelinin köyüne giderler. Gidip gelene kadar 200- 300 mermi sıkırlar. Düğünü olan her gence bu uygulama yapılır. Bundaki amaç gidilen köye damadın şanını, ne kadar sevilen bir genç olduğunu göstermektir. Bir nevi gövde gösterisi yapılır. Hatta bu gelenekle köy, civar köylerde meşhur olmuştur. Bununla hep örnek gösterilip “Aaa! Parêslilerin düğünüdür, Parêsliler çok kalabalıktır.” derlermiş. Bu sayede civar köyler, kızlarını vermeye isteklidir. Hatta çok başlık da istemezler (KK: 7).

Düğüncüler gelini alır almaz yola koyulurlar. Dönüş yolunda bahşiş almak isteyenler türlü uygulamalarla katır konvoyunun önünü keser. Çoban da bunlardan biridir. Çoban, sürüsüyle konvoyun önünü keser ve gelinin yanına besili bir oğlakla gelir. Damat tarafına “Kesin bunu” der. Kimi oğlağı keser kimi kesmez. Oğlağı kesmek çobanla inatlaşmak olarak görülür. Genellikle çoban bahşiş alır, oğlağın kulağını keser ve kanını gelinin ayakkabısının altına sürer. Sonra da sürüsünü alıp gider. Düğüncüler de yola devam eder. Davul zurna eşliğinde köye giriş yaparlar. O arada gençlerden biri sinsice gelip gelinin ayakkabısını çalmaya çalışır. Ayakkabıyı çalmayı başaran kişi evin damında bekleyen damada götürür ve bahşişini alır. Bahşişi alan genç, ayakkabıyı tekrardan geline götürür. Damat evine yakın konvoydan şu türkü sesleri gelir (KK: 8):

Hey hatin, hatin, hatin (*Hey geldiler, geldiler, geldiler*)
 Fatmukê²⁷ xêli hatin (*Gelin alayı geldi Ey Fatma*)
 Dor a mêrga ve hatin (*Çayırılığı dolanıp geldiler*)
 Fatmû kê xêli hatin (*Gelin alayı geldi Ey Fatma*)
 Hey tê ne, tê ne, tê ne (*Hey geliyorlar, geliyorlar, geliyorlar*)
 Fatmukê xêli tê ne (*Gelin alayı geliyor ey Fatma*)
 Dor a mêrga ve tê ne (*Çayırılığı dolanıp geliyorlar*)
 Fatmukê xêli tê ne (*Gelin alayı geliyor ey Fatma*)

2.4. Gelinin Yeni Evine Girmesi

Eğlencelerle gelin evinden ayrılan düğün alayı, silah sesleri ve zılgıtlarla damat evinin kapısına gelir. Bütün köy de buraya toplanır. Kaynana ve kayınbaba gelin alayını karşılar. Kaynana, gelin alayının üzerine şeker saçır. Şeker saçılarak yeni çiftin tatlı ve huzurlu bir evliliklerinin olması temenni edilir (KK: 6). Kayınbaba gelini attan indirmek ister ama gelin hemen inmez. Kayınbabasından hediye bekler. Kayınbaba toprak veya altın hediye eder ve gelin attan iner. İnen gelin purişpi aracılığıyla atın ipini çeken kişiye muhakkak bir hediye verir (KK: 8). Bu hediye genellikle havludur. Kaynana ve kayınbaba gelinin

²⁷ **Fatmuke:** Bu türküyü ilk söyleyen kişinin adı olarak bilinmektedir. Bir nevi mahlas özelliğinde türküde yer almaktadır.

kollarına girer. O sırada damda bekleyen damat geline üç elma fırlatır. Geline isabet ettirmesi durumunda evde söz sahibinin damat olacağına inanılır (KK: 3).

Evin kapısına gelen geline kaynanası; içinde çerez, para, buğday, darı olan testiği verir. Gelin, testiği kapı eşliğinde kırar.²⁸ Bu gelenek, çiftlerin darlık ve sıkıntıyı kapı dışında bırakıp bolluk içinde bir hayat sürmeleri içindir. Salavatlar eşliğinde gelin ilk önce sağ ayağını atarak yeni evine girer (KK: 3). Odaya geçer. Baş köşedeki sandalyeye oturur. Gelinin oturduğu köşeye boya perde çekilmiştir. Gelin düğün sonuna kadar orada oturur. Kucağına bir erkek bebek verilir. Sağlıklı ve çok çocuklu bir evlilik temenni edilir. Gelin de çorabındaki parayı çıkarır, bebeğin annesine hediye eder (KK: 8).

Köy düğününün olmazsa olmazlarından biri de düğün yemeğidir. Gelen misafirleri iyi ağırlamak için önceden hazırlıklar başlar. Düğüne birkaç gün kala ailenin yakınları bir araya gelir, hamur yoğurup tandırlarda bir sürü ekmek pişirirler. Konu komşudan kaşık, tabak, bardak, sofraya bezleri toplanır (KK: 5). Perşembe itibarıyla kurbanlar kesilir. Bir gün öncesinden kevoniler²⁹ belirlenir. Kevoniler genellikle kadınlardan oluşur. Bu kadınlar köyün en lezzetli yemeklerini pişiren kişilerdir (KK: 2). Düğün sabahı kazanlar kurulup yemekler pişirmeye başlanır. Yemek olarak da genellikle etli kuru fasulye, türlü, bulgur pilavı ve yörenin geleneksel yemeği olan “balkabağı türlü”³⁰ yapılır (KK: 8).

Düğün evi, gelinin getirilmesi akabinde gelen bütün misafirleri yemek yemeleri için buyur eder. El birliğiyle önce erkeklere sonra kadınlara sofralar kurulur. Herkes yemek yedikten sonra da düğün eğlenceleri başlar.

Düğün Eğlenceleri

Düğün günü yöresel halayların dışında özellikle gençlerin yer aldığı bir sürü oyun vardır. Oyunların belli bir oynanma zamanı ve sırası olmayıp gelinin yeni evine getirilmesinden sonra başlar. Davetlilerin dağılmasından sonra gençler arasında sabaha kadar da sürebilir. Oyunlar, erkek merkezli olup düğünün yapıldığı meydana oynanır. Kadın erkek bütün köy izlemeye gelir. Bu eğlenceler genellikle “ninno nino” oyunuyla başlar, “ayak basma” ile biter.

Ninno Nino

Ninno Nino oyunu, kabak kemane çalgısı eşliğinde oynanan bir oyundur. Baş çeken bir kişi vardır. O kişinin elinde uzun ve esnek bir değnek vardır. Değnek, nar ağacı dalından

²⁸ Baykan’da (Siirt’in ilçesi) gelinin, yeni evine gireceği esnada damadın annesi tarafından testi kırılır (Tardu, 1996: 49).

²⁹ **Kevoni:** Yörede düğünlerde yemek yapan kişilere deditir (KK: 2).

³⁰ **Balkabağı türlü:** Bal kabağı, ciğer ve nar ekşisinden yapılır. Bal kabağı ve ciğer küp küp kesilir. Kesilen ciğer yağda kavrulur üzerine bal kabakları eklenir. Baharatlarla tatlandırılır. Piştikten sonra üzerine nar ekşisi ve haberman(kurutulmuş nar taneleri) dökülerek servis edilir (KK: 2).

tercih edilir. Herkes halay başının arkasına dizilir, birbirlerinin pantolon kemerlerine tutunurlar. Kabak kemanenin çalmasıyla oyun başlar. Bir sağ bir sol olacak şekilde öne adım atılır. Halay başı hiç olmadık anlarda “ninno nino” der ve değneği bir sağa bir sola savurur. Arkadakileri vurmaya çalışır. İsabet ettirdiği kişiler canı yanmalarına rağmen halay kuyruğunu bırakmamaya gayret eder. Bırakan kişiye daha sert vurulur. Bu şekilde oyun hızlanır ve adımlar sıklaşır. Halka olacak şekilde dönüp durulur. Oyun, müziğin bitmesiyle sona erer.

Lehvuk

Soytarı, maskara anlamında kullanılan lehvuk, bir çeşit köy seyirlik oyunudur. Düğünün en eğlenceli oyunudur. Bundan dolayı bu oyun oynandığı zaman köyün tamamı orda olmaya çalışır. Genellikle sevdalanma ve kız kaçırma sürecini anlatan oyunlar sergilenir. Oyuncuların hepsi kılık değiştirir ve düğün meydanında oynar. Kadın rolünü de erkek oynar. Oyunda genellikle delikanlı ve arkadaşları, kız(zenne), kızın babası, kızın abileri, imam ve Arap (yüzü kömürle boyalıdır) gibi karakterler vardır.

Oyun boyunca karakterler arasında güldürücü konuşmalar geçer. Davul zurna da belli aralıklarda araya girip oyunu daha eğlenceli hale getirir. Oyunun en zevkli yanı karakterler öyle bir kılık değiştirir ki oyun boyunca izleyiciler onların gerçekte kim olduklarını çıkarmaya çalışır. Bu da oyunun seyir zevkini arttırır.

Sê Gov (Üç Adım)

Gençler arasında düğün dışında da sıklıkla oynanan bir oyundur. Oyun, çok basit kurallardan oluşur. Oyuncu üç adım atar. Üç adımda en uzun mesafeyi kat eden kişi birinci olur. Bu oyun özellikle civar köylerden gelen gençler ve köyün gençleri arasında oynar. Köyden köye gövde gösterisi yapılır. Birinci olan düğün boyunca güzel anılır.

Kuvvet Taşı

Gün boyu süren oyunlar gece de devam eder. Kuvvet taşı oyunu da düğünün sonlarında davetliler dağıldıktan sonra gençler arasında oynanır. Oyunun amacı en güçlü genci belirlemektir. On on beş kilo ağırlığında bir taş belirlenir. Belirlenen taşı gençler sırayla alıp fırlatır. En uzağa atan kişi en güçlü kişi olarak anılır.

Şkeva Zavê

Akşam yemeğinden sonra köy meydanında veya evi büyük olan kişilerin evinde uygulanan bir gelenektir. Şkeva Zavê vakti gelince anons yapılır. Damat için tepsi hazırlayanlar evlerine gider ve başlarında tepsiyle çıkarlar. Bu şekilde Şkeva Zavê yerine gidiş yolunda içinde mumlar yanan tepsi kuyrukları oluşur. Bu tepsilerde envaiçeşit yiyecek olur: karpuz, nar, elma, incir, üzüm, pirinç, av eti, kuruyemiş...

Alana gelindiğinde tepsiler düğün sahiplerinin yanına götürülür. Damadın yakın akrabalarının tepsisi daha büyük olur. Tepsideki yiyeceklere bakılıp tepsisi zengin, kalabalık olanlara şabaş³¹ yapılır. Gelen yiyecekler köşeye konular eğlencenin akabinde konuklara ikram edilir. Herkesin tepsisine bakıldıktan sonra damat annesinin hazırladığı tepsiler istenir. Damadın abileri ve arkadaşları (genellikle dört beş kişi olur) hazırlanan tepsileri başlarına koyar ve şu türküyü söyleyerek başlarlar damadın etrafında dönmeye:

Hey dare dare şkeva zavê dare (*Ey odundandır odundan damadın tepsisi odundan*)
 Tijî birinca sare keko tu zavayî (*İçi yemiş doludur, ağam sen damatsın*)
 Hey dayê bî ne bî ne şkeva zavê bî ne (*Ey ana, damadın tepsisini getir*)
 Tejî birince sare keko tu zavayî (*İçi yemiş doludur, ağam sen damatsın*)

Yaklaşık bir saat süren Şkeva Zavê geleneğinin sonunda damadın omuzlarına ipek örtü atılır, damada kına yakılır.

Ayak Basma

Şkava Zavê geleneğinin sonunda köylüler evlerine dağılırlar. Damadın yakınları, damadın koluna girip düğün evine yol alırlar. Düğün evinde gelin damat tam anlamıyla ilk kez bir araya gelir. Damat, üçer kere besmele çekip gelinin ayağına basar. Bu olaya “ayak basma” geleneği denir. Ayak basmadan sonra misafirler damatla şakalaşır biraz daha kendi aralarında eğlenmeye devam eder. Sonrasında hem ayak basma hem de düğün günü sona eder.

2.5. Gerdek Gecesi

Gerdek gecesi, köy evlerinin şartları ve yatıya kalan misafirlerin çok olmasından ötürü genellikle düğün günü gerçekleşmez. Çok eski zamanlarda gelin ve damat gerdeğe girdiğinde silah sıkılırmış. Fakat bu uygulama hoş görülmediği için zamanla yapılmaz olmuş.

3. Düğün Sonrası Uygulanan Gelenekler

Üzümlük (Parês) köyünde cuma gecesi düğün bitse de düğün sonrasında gerçekleşen bazı gelenekler vardır. Bunlar sırasıyla şu şekilde gerçekleşir:

3.1. Sıbehîn

Düğünün ertesi sabahı gerçekleşen takı törenine “sıbehîn geleneği” denir. Düğün davetlileri, sabah damat evine gelir. Damadın takı töreni damda veya terasta yapılır. Kadınların ise içerde yapılır. Erkekler dama çıkar. Kahvaltı yaparlar. Bugüne özel yapılan

³¹ Şabaş: Bağışlama, armağan, tebrik, methetme anlamına gelmektedir.

"şîrîniya dıfse"³² tatlısı yenilir ve bir tepsi çıkar ortaya. Herkes evlenen çiftlere katkı amaçlı tepsiye para veya altın koyar ve sibehîn geleneği sona erer (KK: 4).

Kadınların uygulaması erkeklerinkinden farklıdır. Gelen misafirlere önce gelin takdim edilir. Kaynana gelininin marifetlerini göstermek için purispiden yün ip ve teşîyi (eğirmeç) ister. Purispi, gelin sandığından teşîyi çıkarır ve gelinin eline verir. Gelin teşîyle başlar ip eğirmeye. Gelinin hızı ve düğüm yapmadan ipi eğirmesi ne kadar hamarat olduğunu kanıtlar. Sonrasında gelin ayağa kaldırılır ve takı töreni başlar. Gelinin takısı buğdaydır. Gelen kadın misafirler bir bakraç³³ buğday getirmiştir. Gelinin iki yanına çuval konulur. Misafirler buğdayı çuvala boşaltır ve geline, "Evinde aşın, ekmeğin eksik olmasın." temennisinde bulunurlar (KK: 5). Sibehîn geleneği türkülerle sona erer. Sibehîn boyunca söylenen türkülerden bazıları şunlardır:

Sibha sibahînê ("Sıbahîn" sabahı) (2x)
 Çûk a ser hêline (Yuvasındaki kuş misali)
 Sibha sibahînê ("Sıbahîn" sabahı) (2x)
 Sibha te xêre lê lê bûke (Sabahın hayırlı olsun ey gelin)
 Çûk a ser hêline (Yuvasındaki kuş misali)
 Sibha sibahînê ("Sıbahîn" sabahı)
 Sibha te xêre lê lê bûke (Sabahın hayırlı olsun ey gelin)
 Serde hato, mêre (Ardından geldi eşi)
 Haj pê hebe, dê rabe şêre (Aslan eşine dikkat et hadi kalk)
 Sibha te zûye lê lê bûkê (Sahahın erkendir ey gelin)
 Serde hato, hatîye lê lê bûkê (Sabah oldu, (o)geldi ey gelin)
 Haj pê hebe, rabe zûye lê lê bûkê (Ona dikkat et, erken kalk ey gelin)
 Bûk a ber evarê lê lê bûke (Vakit ikinci vakti ey gelin)
 Ber vî kuncê tarî, zava ber dîyarî (Hediye bekler gibi kuytu köşeden gelir damat)

Bu türkü, sıbahîn uygulamasında evlilikle ilgili geline yapılan nasihatleri anlatan bir türküdür.

***

Ax bavo bavê bûkê (Âh baba, gelinin babası)
 Ax bavo bavê bûkê (Âh baba, gelinin babası)
 Bûk zava ser doşekê (Gelin güvey minderde oturmuş)
 Ax bavo bavê bûkê (Âh baba, gelinin babası)
 Ew hêceta tîfekê (Babası tüfek olama derdinde)
 Ax bavo bavê bûkê (Âh baba, gelinin babası)
 Ax bavo bavê bûkê (Âh baba, gelinin babası)

³² **Şîrîniya dıfse:** Yarma buğdayın pekmezli su karışımında pişirilir. Tabaklara servis edildikten sonra ortasına kızgın tereyağın konulmasıyla yapılan yöresel tatlıdır (KK: 4).

³³ **Bakraç:** Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova (Akalin, 2011: 240-241).

Bûk zava ser doşekê (*Gelin güvey minderde oturmuş*)
 Ax bavo bavê bûkê (*Âh baba, gelinin babası*)
 Bûk zava ser kulekê (*Gelin güvey pencerede*)
 Ax bavo bavê bûkê (*Âh baba, gelinin babası*)
 Ew kî ye ser kulekê (*Kim o penceredeki*)
 Ax bavo bavê bûkê (*Âh baba, gelinin babası*)
 Ew hêceta tîfekê (*Babası tîfek alma derdinde*)
 Ax bavo bovê bûkê (*Âh baba, gelinin babası*)

3.2. Sandık Açma

Sıbehîn geleneğinden hemen sonra uygulanır. Bu gelenek, köy muhtarı ve dört azası eşliğinde gerçekleşir. Sıbehînden hemen sonra muhtar ve azalar içeri buyur edilir. Purispi tarafından çeyiz sandığı açılır ve gelinin eşyaları tek tek oradakilere gösterilir. Eğer kızın çeyizine çok şey yapılmışsa kızın babasına methiyeler dizilir, hayır dualar okunur. Kızına ne kadar kıymet verdiğinden bahsedilir. Sandık açma geleneğinden sonra gelin; muhtar ve azalarına çorap, lif, havlu gibi hediye verir (KK: 8). Kaynak şahısların bilgisine göre onlardan da önceki zamanlarda gelinin çeyizi açıldıktan sonra tamamı konu komşuya dağıtılmış.

3.3. Eve Çağırma

Üzümlük (Parês) köyünde gelinin ailesi, düğünden üç gün sonra kızlarını ziyarete giderler. Bu geleneğe “gelinin kahvaltısı” adı verilir. Aile gündüzden sarma, kadge difse (pekmezli tatlı) ve çerezlerle damat evine gider. Hep beraber yemek yerler. Bu gelenekle aileler arasındaki sıcaklığı arttırmak amaçlanır (KK: 4,5,9).

Düğünden bir ay sonra da gelin, baba evine davet edilir. Bu davete dünürler ve aile büyükleri de çağrılır. Ağır yemekler yapılır. Gelinin annesi tarafından kızı ve damadı için hazırlanan bohça verilir. Bohçada genellikle fistan ve erkek gömleği gibi eşyalar bulunur. İmkanlara göre kızları için altın ve koç da hediye edilir. Günün sonunda, dünürlerden kızlarının baba evinde kalması için izin alınır. Kız, baba evinde yedi veya on gün kalır. Eşi gelip alır. Gelinlerin farklı bir köyden olması, bu tarihlerin farklılaşmasına sebebiyet verebilir (KK: 7).

Düğün sonrası ziyaretler sadece ailelerle sınırlı değildir. İki tarafın da akrabaları, yeni evlileri akşam yemeğine çağırır ve hayırlı olsun dileklerinde bulunurlar (KK: 9).

Sonuç

Tarihi süreç boyunca bir kültür havzası olan Anadolu, yüzyıllar evvelki toplumlara ev sahipliği yapmıştır. Bu toplumların varlığını sürdürmede kültür belirleyici bir faktör olmuştur. Toplumsal yapı içerisinde bireyler de bu kültürün taşıyıcısı durumundadır. Ait

oldukları kültürel norm ve değerlerle uyum içerisinde yaşamlarını sürdürmekte ve bu süreçte farklı gelişim aşamalarından geçmektedir. Bunlar, halk kültüründe geçiş dönemi olarak da adlandırılır. Evlenme de bu geçiş dönemlerinden biridir. Kendi iç yapısında çeşitli alt bölümlere ayrılan bu geçiş döneminin etrafında birçok dini ve mistik uygulama, inanç, gelenek, adet, ritüel yer almaktadır.

Yapılan saha araştırmalarında 27'si kadın 6'sı erkek olmak üzere 33 kaynak kişiyle görüşülmüş. Kaynak kişilerinin rızasının olmamasından ötürü yalnızca 10 kişinin şahıs bilgisine yer verilmiştir. Görüşülen kişilerin bir noktadan sonra aynı bilgileri vermesi sebebiyle 33 kişide saha çalışması sonlandırılmıştır. Bu veriler sonucunda; yöre kültüründe düğün öncesi, düğün günü ve düğün sonrası sürecinde geleneksel evlenme adetlerinin önemsendiği tespit edilmiştir. Bu uygulamalardan bazıları şunlardır:

Bolluk ve bereketin sembolü olarak gösterilen saç geleneği, düğünün olmazsa olmazlarından. Düğünün her aşamasında saç geleneği gelin ve damat tarafından zılgıtlar eşliğinde uygulanır. Saç geleneği, günümüzden Şamanizm'e kadar uzanan bir kökene sahiptir.

Geçmişte damada eşlik eden kişiye "bro-zava", geline eşlik edene "purispi" denilir. Yörede gelin ve damada düğün boyunca eşlik eden bu kişilere özel ihtimam gösterilir. Günümüzde bu işi yapanlara sağdıç ve nedimelerdir. Bro-zava ve purispi, alelade kişilerden seçilmez; saygın, hürmet gören ve evli kişilerden seçilir. Bu yüzden herkes onların yerinde olmak ister. Özellikle bro-zavalar, düğün boyunca tetikte olur çünkü gençler onları alt edip yerlerine geçmeye çalışır.

Yapılan düğünler, yalnızca müzik ve yöresel halaylarla sınırlı kalmaz; festival havasında geçen kutlamalarla, ata sporları yarışmalarıyla (ninno nino, lehvuk, üç adım, kuvvet taşı, şkeva zavê...) düğünler daha da şenlenir. Köylünün ekonomik durumuna göre düğünün her aşamasında çeşitli yiyecekler birlik ve beraberlik içerisinde yapılıp ikram edilir.

Yöredeki düğün uygulamalarında türkülerin önemi de dikkatten kaçmaz. Düğünün her aşamasında (kına gecesinde kınanın yoğrulması, kınanın gelin evine götürülmesi, gelinin eline sürülmesi ve gelinin ağlatılma; düğün gününde damat hamamı, gelinin baba evinden alınması, damat evine götürülmesi...) türküler söylenilir. Bu türküler; gelen konukları eğlendirme amacı güder. Bunun yanı sıra türküler genel itibarıyla gelini, gelinin ailesini, damadı ve kaynanayı hedef alan ince mesajlar içermektedir.

Türk kültür hayatında geçiş dönemleri arasında "evlenme"nin önemli bir yeri vardır. Nitekim Anadolu'nun muhtelif yerlerinde geleneksel düğün adetleri hala devam etmektedir. Bununla beraber günümüzde sosyo-ekonomik değişimlerin tesiriyle diğer geleneklerde olduğu gibi düğün geleneğinde de değişiklikler görülmektedir. Nitekim Üzümlük (Parês) köyünde gerçekleşen düğünlerde gelenekler, uzun bir müddet korunup

devam ettirilse de zamanla göçün ve sosyal etkileşimin artmasıyla değişmeye ve terk edilmeye başlamıştır. Günümüzde ise köyde düğün yapılma oranı azalmıştır. Yaşadığımız dönemin şartlarına uyum sağlayarak ilçe veya şehir merkezinde imkanlar dahilinde köye özgü bazı gelenekler uygulanmaktadır. Yapılan çalışma sürecinde kaynak kişilerin çoğu, düğün adetlerinin unutulmasından ve düğünlerin eski tadının olmadığından yakınmaktadır. Bu bağlamda Üzümlük (Parês) köyü düğün geleneklerin korunması, günümüz düğünlerinde bu geleneklerin tekrardan yaşatılması ve otantik yapısının bozulmadan kayıt altına alınması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürün sürekliliği açısından son derece değerlidir.

Bu çalışma için etik kurul izni Siirt Üniversitesi Etik Kurulunun 13/09 / 2024 tarihli ve 922 numaralı kararı ile alınmıştır.

Kaynaklar | References

- Akalın, H.Ş. (Ed.) (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.)
- Boratav, P.N. (2003). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Ögel, B. (1982). “Türklerde Kalıng ve Başlık”. *II. Milletlerarası TFKB (Türk Folklor Kongresi Bildirileri)*. Cilt: IV. Ankara.
- Erdentuğ, N. (1977). *Sosyal âdet ve gelenekler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erol Çalışkan, Ş. S. (2019). Bartın’da Düğün Geleneklerinin Dünü ve Bugünü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8 (1), 413-445.
- Gürsoy Naskali, E. & Koç, A. (2007). *Kültür Tarihimize Çeyiz*, İstanbul: Picus Yayınları.
- Kabay, İ. (2007). Düğün Gelenekleri Bağlamında Damat Etrafında Şekillenen Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme: Bandırma Örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15 (39), 779-796.
- Kalafat, Y. (2009). *İslâmiyet ve Türk halk inançları*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Karakaş, R. (2013). Unutulmaya Yüz Tutmuş Bir Düğün Geleneği Olarak “ Ağaç Süsleme”. *Karadeniz (Black Sea)*, 5(18), 109-122.
- Örnek, S.V. (1977). *Türk Halkbilimi*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tardu, Tahir (1996). *Siirt Baykan İlçesi Folkloru*. Dicle Üniversitesi. Eğitim Fakültesi. Türk Dili ve Edebiyatı anabilim Dalı. Mezuniyet Tezi, Diyarbakır.
- Taşpınar, İ. (2006). *Siirt İli ve Çevresi Yaygın Halk İnanışları*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Tezcan, M. (2000). *Türk ailesi antropolojisi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Ünal, A. (1998), *Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslam’da Evlilik*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- KK 1:** C.T., 1989 doğumlu, Eruh, ilkokul mezunu, ev hanımı.
- KK 2:** E.T., 1979 doğumlu, Eruh, ilkokul mezunu, ev hanımı.
- KK 3:** E.T., 1987 doğumlu, Eruh, ilkokul terk, ev hanımı.
- KK 4:** F.K., 1961 doğumlu, Eruh, okur yazar değildir, ev hanımı.

KK 5: H.T., 1967 doğumlu, Eruh, ilkokul terk, ev hanımı.

KK 6: H.T., 1981 doğumlu, Eruh, lise mezunu, işçi.

KK 7: M.T., 1951 doğumlu, Eruh, ilkokul mezunu, işçi emeklisi.

KK 8: S.T., 1953 doğumlu, Eruh, okur yazar değildir, ev hanımı.

KK 9: Ş.K., 1963 doğumlu, Eruh, okur yazar değildir, ev hanımı.

KK 10: Z.T., 1986 doğumlu, Eruh, lise mezunu, aşçı.

İnternet Kaynakları

URL 1: Üzümlük, Eruh- Vikipedi (wikipedia.org) Erişim Tarihi: 02.10.2024

URL 2: <https://www.ilimvemedenyet.com/dogunun-sazlari-erbane.html> Erişim Tarihi: 03.10.2024

URL 3: <https://tr.wikipedia.org/wiki/kirmen> Erişim Tarihi: 04.10.2024

URL 4: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Gislaved_\(ayakkabı\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Gislaved_(ayakkabı)) Erişim Tarihi: 02.10.2024